

Kosovska kriza u općem političkom i geopolitičkom ozračju

RADOVAN PAVIĆ*

Kosovo nije važno samo kao politički problem nego još više kao nečija sramota!¹

Sažetak

Autor opisuje politiku i geopolitičku genezu kosovske krize, te u polemičkom tonu kritizira politiku velikih sila na čitavom prostoru bivše Jugoslavije i posebno na Kosovu.

Autor se zalaže za nastavak oružane borbe kosovskih Albanaca do njihovog konačnog političkog osamostaljivanja.

Pristup i temeljne postavke

U pristupu kosovskoj krizi nužno je ponajprije izložiti nekoliko temeljnih postavki važnih za sva daljnja razmatranja toga pitanja.

1. Bez ikakve bojazni da bi se autoru mogle spočitnuti profesionalne deformacije ili primisli o prestižu, nužno je odmah naglasiti: kad se radi o problemu Kosova, geopolitika je važnija od politike. I to iz jednoga jednostavnog razloga, jer su moguća vrlo različita politička rješenja, a ta raznolikost slijedi iz činjenice da niti jedno od njih nema odlučujuću težinu ni važnost (autonomija, protektorat...), dakle, politička rješenja mogu biti i ovakva i onakva. Međutim, ono što zaista ima odlučujuću težinu (barem za sada) izrazito je geopolitičke naravi, tj. nema promjena granica i teritorijalne pripadnosti – to je načelno još neupitno, pače i nepovredivo, ono je jedino važno i sva će rješenja (najvjerojatnije) biti u skladu s tom geopolitičkom osnovicom: dakle, promjene političkog statusa – da, granično/teritorijalne (geopolitičke) promjene – NE!

2. Treba ukazati o čemu se u svemu tome zapravo radi. Najjednostavnije – radi se o završenom procesu raspada versajske i komunističke Jugoslavije kao jedne nenaravne (ne)životne tvorevine. Iako je za njihovo postojanje bilo i mogućih razloga, ipak se radilo o političkoj neskladnosti koja je ujedinjavala Zapad i Balkan/Orijent, što se nije moglo održati, pogotovo ne u nedemokratskim uvjetima. Osim toga, treba naglasiti da

* Radovan Pavić, redovni profesor Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu u mirovini.

¹ Prilog je predan u tisak krajem svibnja 1999. godine.

su obje Jugoslavije više bile rezultat vanjskih odnosa i interesa, a manje unutrašnjih htijenja, osim, naravno, kad su bili u pitanju interesi Srbije prema kojima je Jugoslavija trebala biti pokriće i krinka za veliku Srbiju.

3. Težina problema slijedi, između ostaloga, i iz nekih naglašeno geopolitičkih razloga: naime – *Veliki je svijet* u razdoblju od 1989./92. na kraju morao prihvatiti raspad SFRJ (koju je inače želio sačuvati pod svaku cijenu). A mogao je to prihvatiti iz razloga što su se odjeljivale pojedine republike/države; SFRJ se, dakle, politički i teritorijalno raspadala, ali je Srbija – po mišljenju mnogih, stožerna država u regiji garant stabilnosti – teritorijalno ostala nedirnutu. Međutim, danas je situacija posve drukčija: pojavila se prijetnja teritorijalnom raspadu i same Srbije, i to mogućnošću osamostaljenja Kosova, a to je *Veliki svijet* čvrsto odlučio spriječiti. Zato je Kosovu i namijenjena sudbina ostanka u Srbiji u obliku autonomije, dakle ne u SR Jugoslaviji u obliku neke treće federalne jedinice, što znači da je načelo teritorijalne cjelovitosti Srbije (ali i Makedonije) nedodirljivo, iako se i u tom shvaćanju danas mogu nazrijeti pukotine; one istina još nisu odlučujuće, ali se ipak naziru.

4. Cijeli se kosovski problem odvija u balkanskim uvjetima koji znače naročito teško opterećenje poviješću. Drugim riječima, Balkan, ali i rubne zemlje (Republika Hrvatska), proizvode više povijesti nego što je mogu podnijeti. Istina, i cijela je Europa (na neki način) opterećena poviješću, ali je ona niz najvažnijih stvari apsolvirala već ranije, međutim, genocid (ne nekakvo etničko čišćenje, nego baš genocid) na Kosovu je današnjica. Uzrok sveukupne balkanske situacije nisu nikakve iracionalne balkanske mržnje nekakvih poludivljih i nepovijesnih plemena, nego kulminacija posve racionalnih i dugotrajnih nepravdi kojima slijedi pobuna žrtve. A u slučaju Albanaca danas čak se i ne radi o pobuni, nego o pokušaju spašavanja i preživljavanja.

5. Težinu problema u svezi s Kosovom naglašava i činjenica da se radi o jednoj najtemeljnijoj geopolitičkoj kategoriji, tj. postoje dva (i to nacionalno, religijski, civilizacijski i po stupnju društvenog razvitka općenito) bitno različita naroda i jedna zemlja: radi se, dakle, o Lebensraumu, a kada je to u pitanju, (a pogotovu ona njegova inačica koja znači trajni pristup moru), onda tu nema ni obzira, ni milosti, ni pardona. Uostalom, pripadnici velikih nacija to i predobro znaju, iako se njihove spoznaje o tome temelje na nečem drugom, nego što je to slučaj s malim narodima. Težinu pitanja životnog prostora najbolje izražava činjenica da se takva pitanja rješavaju samo ratom i silom, odnosno njihovom uvjerljivom prijetnjom.

Staro i novo osvajalaštvo

Ako je, dakle, u pitanju životni prostor, onda se logično radi o osvajalaštvu. Pri tome, imajući to osvajalaštvo u vidu, i to ono koje dolazi izvana, treba razlikovati staro i novo osvajalaštvo. U slučaju onoga starog, osvajaču je nužan teritorij (i uvijek, ako je to ikako moguće, i pristup moru), ali zajedno sa zatečenim pučanstvom: ono mora biti sačuvano (ako je izbjeglo treba naseliti novo, ne nužno i etnički vlastito stanovništvo), jer je ono neophodno kao osnovica za eksploataciju, težačenje zemlje, ili obranu granice; nema, dakle, genocidnog ponašanja kao konačnog cilja. Međutim, u novom osvajalaštvu prilike su posve drukčije: sada je osvajaču potreban prazan, dakle genocidom

očišćeni prostor (čime se njegova relativna veličina povećava) u koji će se useliti vlastiti etnos, i to je ono što se danas zbiva na Kosovu i čega su nosilac militantni velikosrbi.

Unutrašnje osvajalaštvo

Međutim, pored ovoga vanjskog osvajalaštva prema tuđoj zemlji (Kosovo nije nikakva srbijanska kolijevka, to je samo politička smislica i manipulacija koja se prodaje nezalicama) postoji i unutrašnja agresija, tj. u nekoj etnički složenoj državi neka nacionalna manjina može konstantno imati toliko visoki prirodni prirast pučanstva da počinje dovoditi u pitanje ne samo postojeću etničku definiciju neke države nego postati i diskvalificirajuća kočnica gospodarskog razvitka, jer se prevelika sredstva moraju izdvajati samo na sustizanje pretjeranog prirodnog prirasta, a ne za svekoliki razvoj. A takav je prirodni prirast sa stajališta države kao cjeline društveno neodgovoran i na takvo unutrašnje remećenje reda stvari nitko nema pravo: zato se i može govoriti o svojevrsnoj unutrašnjoj agresiji, na nju nemaju prava niti Albanci.

6. Ako se, dakle, radi o vanjskom osvajalaštvu, onda se neminovno radi i o genocidu, a onda pogođenom etnostu ostaje malo vremena i snage za vođenje neke politike, jer riječ ipak može biti samo o pukom preživljavanju, a to je slučaj upravo s današnjim Albancima na Kosovu. Zato pristup kosovskom problemu mora imati ponajprije neposredno humanitarno značenje – treba spasiti ljude. A ako to izostane, sve je onda samo na razini nedostojne akademske ili diplomatske zabavice. Naravno, to ne znači da zaboravljamo na političnost koja će na kraju sve riješiti, ali u svemu je važan redosljed. I najzad, sedmo je pitanje vrlo jednostavno, radi li se o političkom ili geopolitičkom rješavanju krize.

7. Za *Veliki svijet* nije u pitanju teritorij, nego pravednost (?!), ili bi tako barem trebalo biti. Ali je zato za Srbiju u pitanju samo geopolitika, što znači: treba zadržati teritorij ispražnjenog Kosova.

Procesi u tijeku

Nakon propasti pregovora u Rambouilletu i Parizu Zapadu nije preostalo ništa drugo nego da Srbiji pokuša nametnuti, istina, još uvijek protualbanska i prosrbijanska rješenja, ali ne tako ekstremna kako bi to Srbija željela. A nametanje je logično bilo moguće samo putem vojne akcije. Pri tome naročito treba uočiti dva pitanja: *prvo*, zašto sa strane Zapada uopće dolazi do najnovijeg tako drastičnog otklona od Srbije da čak možemo govoriti i o velikom obratu, što se čita i kao vid zasluženoga kažnjavanja Srbije za sve što je učinila u Hrvatskoj, BiH i na Kosovu? I, *drugo*, kakvog je karaktera taj otklon, tj. radi li se o promjeni političkih ciljeva u odnosu prema Srbiji i Albancima, ili se, naprotiv, radi o kontinuitetu iste protualbanske politike i istih načela i prije i za vrijeme, a očekivano i poslije natovske vojne akcije?

Najkraći mogući odgovor na oba pitanja glasi: otklon i veliki obrat su mogući, jer Srbija ne ispunjava određene ciljeve Zapada, jer se ne uklapa u novi europski poredak, i

zatim, što se tiče politike prema albanskom pitanju, nema nikakvih promjena, što slijedi iz konstatacije (najvažnije u ovom prilogu); i nakon (pretpostavimo) apsolutne pobjede NATO-a i apsolutnog vojnog poraza Srbije – sve ostaje isto, tj. NATO izlazi pred kosovske Albance sa sljedećim: *autonomno Kosovo ostaje u Srbiji, Oslobođilačka vojska Kosova se razoružava, nema ni sada (a niti u perspektivi) nikakve mogućnosti za samoopredjeljenje* – vratili smo se, dakle, na početak, Milošević je bio i ostao pobjednik. Sve to znači da će kosovsko pitanje trunuti još desetljećima, osim u dva iznimna slučaja: ako Srbija potpuno genocidno isprazni Kosovo i ako sami kosovski Albanci sve riješe u svoju korist, i to jednim relevantnim načinom, tj. oružanom silom. A tome će se suprotstaviti ne samo Srbija nego i Istok i Zapad podjednako. Važnost ovih dvaju navedenih pitanja zahtijeva i nešto detaljniji odgovor.

Zašto je moguć otklon od Srbije ili čak veliki obrat? Poznato je da od početka 19. stoljeća, najprije Srbija, a onda i obje Jugoslavije uživaju simpatije Zapada, i to iz različitih razloga, da bi onda u proljeće 1999. došlo do obrata. Razlog za to je jednostavan: poslije rušenja Berlinskog zida i naznake stvaranja nove Europe (1989./90. god.) formira se između Finskog zaljeva (Estonija) i Sredozemlja (Grčka) jedna kontinuirana zona koja zapravo znači novi granični diobeni pojas između Zapada i Istoka. Pri tome ne treba imati iluzija i zanositi se površnostima: podjela Europe na Istok i Zapad još uvijek postoji, a dokaz je tome nastojanje da se zona Zapada što više proširi na istok, uz još uvijek nejasan odnos prema tzv. crvenoj liniji koja uključuje i teritorij Zajednice Nezavisnih Država i tri baltičke republike. U toj zoni između Istoka i Zapada nalazi se i Srbija, koja u spomenutom pojasu ima važnu potencijalnu funkciju u korist toga Zapada.

Svrha je spomenute zone dvojaka – da bude čimbenik reda, mira i stabilnosti, uz stalni gospodarski (i održivi) rast, čime se zona onda približava pravom Zapadu²; dakle, red, stabilnost i orijentacija na pravi Zapad moraju biti odlučne značajke ove zone, što bi trebalo vrijediti i za Srbiju. Uz to, Srbija je (zajedno s Makedonijom) veza središnjeg (novog) i južnog (starog) dijela NATO-a, što ukazuje na njezino neprijeporno geostrateško značenje, očitije nego u slučaju Republike Hrvatske. Međutim, realnosti su drukčije; umjesto da bude čimbenik mira, reda i stabilnosti u zoni između Estonije i Grčke, Srbija je glavni čimbenik nestabilnosti i nereda; umjesto da tu zonu približava i vezuje je sa Zapadom, ona svoja savezništva traži na Istoku (Ruska Federacija i Bjelorusija), a ujedno tom Istoku omogućava prodor na Zapad u obliku balkanskog mostobrana. Srbija je, dakle, politički i geopolitički za Zapad ne samo beskorisna nego je i u suprotnosti s interesima toga Zapada, što znači da je otklon od takve Srbije moguć i probitačan. Ali, to nije sve: Srbija je danas nosilac genocida, i to upravo u doba kad se u svijetu sve više inzistira na ljudskim pravima i kad je svijet sve više senzibiliziran u odnosu prema tim pitanjima. Dakle, pitanje genocida je prelilo čašu i protiv Srbije se moglo nastupiti tako kako se nastupilo. Riječ je, znači, o velikom obratu, ali samo u stanovitom smislu: Srbiju se, naime, prisiljava na neka manje ekstremna, ali još uvijek izrazito protualbanska rješenja. Dakle, ima tu još nešto: sam otklon od Srbije još nikako i ni u kom slučaju ne znači i pristajanje uz albanske ciljeve, uopće ne znači da je

² Pod pojmom pravog Zapada treba u Europi podrazumijevati države članice i Europske unije i NATO pakta.

Zapad stao na stranu kosovskih Albanaca – ma niti govora! Ciljevi Zapada ostaju i dalje bitno protualbanski, protualbanska orijentacija predstavlja kontinuitet koji nam je već poznat: autonomno Kosovo ostaje i dalje u Srbiji, OVK se razoružava, nema perspektive samoodređenja, i te činjenice treba ponavljati do besvijesti! Tako je bilo i prije bombardiranja, tako je i danas, a tako će i ostati, bez obzira na to hoće li NATO pobijediti ili se srozati na razinu kompromisa s Miloševićem.

Zbog svega navedenog, postavlja se pitanje: pa što se onda želi postići tom vojnom akcijom? Odgovor je vrlo jednostavan: Srbiju treba spasiti od nje same, spasiti je od njezina ekstremizma i nametnuti joj neko manje ekstremno rješenje, a kada i ako joj se ono nametne, onda će Srbija biti prihvatljivija u međunarodnim odnosima i lakše će “ući u Europu”. Takvo neekstremno rješenje i dalje ostaje protualbansko, što znači da i dalje problem ne rješava na jednoj pravednoj, dakle i povijesnoj razini, nego se i opet uspostavlja provizorij, a pravo se rješenje samo odgađa, što onda samo unosi dugotrajnu nestabilnost u prostor Balkana.

Međutim, i u ovakvom je umovanju moguće naići na pukotinu, a ona se sastoji u tome da produženi velikosrpski genocid može (?) navesti međunarodne moćnike da čitavo, ili barem dio Kosova izdvoji iz Srbije, što znači teritorijalno/granične promjene nauštrb Srbije, a u to je teško povjerovati.

Nova (dopunjena) definicija genocida

Klasična definicija genocida dobro je poznata i općeprihvaćena: radi se o fizičkom istrebljenju/nestajanju neke etničke, vjerske ili bilo koje društvene skupine. Ali, toj su definiciji nužne i dopune kako bismo pojavu u cijelosti razumjeli. Zato treba početi od eufemizma koji govori o “etničkom čišćenju”, tj. samo se manjim dijelom radi o fizičkom istrebljenju, a većim o pražnjenju nekoga prostora progonom pučanstva, ili ono – na osnovici temeljitog i nataloženog balkanskog iskustva – samo bježi glavom bez obzira. Pri tome je posebno važno naglasiti da se u slučaju proširene definicije genocida ne radi o bilo kakvom prostoru, nego o onom s kojim je pučanstvo naročito povezano. Drugim riječima, radi se o etnikumu pod kojim se pojmom u geopolitici podrazumijeva čvrsta povezanost i zaista prava identifikacija nekoga apsolutnog većinskog ili isključivo istovrsnog pučanstva (nacije) s određenim prostorom. Da bi se govorilo o etnikumu, nužno je da ta veza i ukorijenjenost u tlo budu izraziti, neupitni i apsolutni, da su povijesno vrlo dugotrajni, a sve najbolje na osnovici stare agrarne naseljenosti koja najbolje omogućava povezanost nekog pučanstva s njegovim tlom. Zato se i regije jezgre neke nacije/državnosti uvijek i nalaze u nekom izrazitom etnikumu. Etnikum je, dakle, maksimalno izraženo jedinstvo i identifikacija pučanstva i određenog tla/prostora bez kojeg ono nije i ne može biti ono što jest. Ta nam konstatacija onda omogućava proširenu definiciju genocida, što znači: o genocidu se radi i onda kad se neki etnos zauvijek iskorjenjuje iz nekoga etnikuma, koji dakle nestaje, a prognano stanovništvo za dugo vremena svugdje postaje i ostaje strancem. Zato prognani i izbjegli Albanci mogu negdje drugdje biti znatno zastupljeni i brojem i životnim uspjehom, ali više ne mogu biti etnikum. I ta likvidacija etnikuma upravo je ono što se danas događa na Kosovu: radi se o iskosjenjivanju autohtonog pučanstva, dakle o već spomenutom novom osvajalaštvu – osvajač ispražnjava prostor od zatečenog stanovništva i time stječe prazni Lebensraum

očito povećane životne vrijednosti. Neko strano stanovništvo na tom prostoru osvajaču nije potrebno, njemu nije do vladanja nad njime, niti do njegove eksploatacije, nego inzistira na praznom prostoru gdje, dakle, više neće biti nikakvog otpora i gdje se može naseliti vlastito stanovništvo. To je danas glavni cilj Srbije na Kosovu – ona treba prazan prostor; uostalom i zato što zna da s apsolutnom većinom Albanaca ipak ne može u potpunosti vladati, pogotovo ne u slučaju kad su Albanci postali svjesni da bez oružanog otpora nije moguće ništa postići. Pri tome u slučaju OVK Srbija ima još jedan cilj: danas se situacija već razvila dotle da je OVK, unatoč svemu, ipak postao respektabilni čimbenik u kosovskom problemu, koji sve više preuzima i vodeću političku ulogu. OVK je postao čimbenik s kojim se albansko pučanstvo sve više identificira i u kojem počinje gledati nadu i zalag opstanka. Zato je cilj Srbije da udar protiv OVK bude što oštriji i da se nedaće Albanaca povežu s njegovom podrškom OVK, kako bi se u krajnjoj liniji ono otklonilo od OVK, koji mora biti shvaćen kao nosilac i uzročnik nesreće, što treba čitati ovako: “Albanci, okrenite se od OVK, pa zar ne viditi u kakvu vas nesreću vodi!”

Očito je da genocid na Kosovu predstavlja najveću moguću sramotu i najveća je nesreća u Europi na prijelazu tisućljeća. A pogotovo je sramota u uvjetima u kojima se on može spriječiti, ali naravno ne ovakvom trajavom, neznačajkom i neodlučnom akcijom kakvu provodi NATO. Tome treba dodati i činjenicu da Zapad ne želi naoružati OVK koji bi mogao postati zaista nezaobilaznim čimbenikom i u sprječavanju genocida, ali i u daljnjem političkom procesu, a to se ne želi. Zapad može kažnjavati Srbiju, ali ne želi njezin poraz. Zašto s ne želi naoružavanje OVK i njegova pobjeda posve je jasno: OVK bi mogao postići opravdane albanske ciljeve, a oni se očito ne uklapaju u međunarodnu igru u kojoj – za razliku od Ruske Federacije i Kine – Albanci postaju sve manje važni, a važni su jedino očuvanje Srbije i odnosi s Ruskom Federacijom. Oni koji mogu spriječiti genocid to zapravo ne žele (ili su sramotno nesposobni) i odatle slijede njihovi neuspjesi u jednoj zaista spektakularnoj pirotehničkoj predstavi, ali iza koje ne stoji mnogo više od nesnalaženja i zbunjenosti. Ipak, ne može se reći da Zapad baš ne zna što hoće, a što neće: neće nikakvu albansku državnost, a hoće spasiti Srbiju i to je to! A oni koji žele spriječiti genocid to ne mogu, a ne želi im se to niti omogućiti. I tako će na kraju Srbija biti pobjednik: ostat će joj ispražnjeno Kosovo!

Sve u svemu, ponavlja se situacija iz 1991. i 1992. iz Hrvatske i BiH, kad je žrtvama zabranjena nabava oružja i kad su one bile osuđene da padnu u ime očuvanja Jugoslavije. Na Kosovu je danas situacija ista (kraj svibnja 1999.): treba onemogućiti da Albanci postanu istinski politički čimbenik, da raspoložu vojnom silom, da iskoriste pravo na samoodređenje; drugim riječima, treba spasiti Srbiju baš kao što se nekada u *Velikom svijetu* računalo da će se spasiti Jugoslavija. I u tom kontekstu, za Albance nije važno što su žrtve; važno je da oni jedino mogu biti krivci ako se suprotstave autonomiji koja ih i dalje ostavlja u Srbiji.

Nema kolektivne krivnje, ali je moguća krivnja kolektiviteta!

Svaka rasprava o genocidu i/ili agresiji mora uključivati i problem krivnje. Pri tome je samorazumljivo da nema i ne može biti nikakve kolektivne krivnje koju bi se moglo nazvati i projiciranom krivnjom: naime, vođe i politička elita koji odlučuju ili stvaraju

pogodnu klimu za odlučivanje mogu biti zločinci, i to određene nacionalnosti, dakle i krivci, a onda se ta krivnja projicira na sve pripadnike iste nacije – ništa pogrešnije i nehumanije od toga! To ujedno znači da krivnja može biti samo strogo individualizirana, tj. svaki počinitelj jedini je nosilac neke krivnje i ona ne može biti ni po kojem kriteriju projicirana ni na koga drugoga. S time će se jamačno svi složiti.

Ali, sada nastupa trenutak kada treba biti oprezan. Krivnja je, istina, strogo individualizirana, ali u razmatranje treba uvesti i brojeve. Ako je broj individualnih krivaca velik, onda se može (i mora) govoriti o krivnji toga dijela etnosa kao konkretnog kolektiviteta. Ako bismo uzeli primjer iz Hrvatske, BiH i Srbije, onda stvari stoje ovako: kad se radi o krivnji militantnih velikosrba (treba uočiti da potpisani ne govori o Srbima), onda oni u Hrvatskoj nisu krivi zato što su njihovi vođe u tzv. Krajini zločinci, pa se onda njihova krivica prenosi na sve Srbe, nego su krivi oni koji su krivci po sebi, a ne po nekome drugom: koji su u desetcima tisuća bili u vojsci tzv. Krajine, ili u miliciji koja je čuvala odmetnički i zločinački režim i koji su žarili, palili, opljačkali i protjerali sve nersbe iz okupiranih dijelova Hrvatske. Nisu, dakle, ti militantni velikosrbi krivi zato što su Srbi kao i njihovo zločinačko vodstvo, nego zato što su u svemu voljno sudjelovali: odmetnuli se od vlastite države, okrenuli se protiv svojih susjeda, a sve za račun velike Srbije i uz pomoć iz Srbije, misleći da je došao dugo očekivani i željeni trenutak konačnog ostvarenja velike Srbije. Pa ako se utvrdi da su to u Hrvatskoj činila trojica od sviju Srba u Hrvatskoj – onda su kriva samo ta trojica. Nema, dakle, nikakve projicirane krivnje na sve Srbe u Hrvatskoj. Ali, ako ih je bilo 3000 ili 30.000, onda je krivo upravo tih 30.000 i to po sebi, a ne po nekome drugome. Moguće je dakle govoriti, ne o projiciranoj krivnji, nego o krivnji nekoga kolektiviteta kao zbroju individualnih krivnji. Isto je tako i u BiH – nitko ne prebacuje krivnju Karadžića na sve Srbe, nego su krivi svi oni militantni velikosrbi koji su u BiH stvorili državu, i to genocidno očišćenu, dakle putem zločina. Ako ih je u tome sudjelovalo petero, onda ih je krivo tih petero – ali ako ih je u tome sudjelovalo 500.000, onda je krivo tih 500.000 i opet ne po nekome drugom, nego po sebi samima. I najzad, isto vrijedi i za Srbiju. Nisu militantni velikosrbi danas u Srbiji krivi jer je Milošević ratni zločinac, nego su krivi svi oni koji su sudjelovali u agresiji na Hrvatsku i BiH, a danas i na Kosovu – i opet se, dakle, može govoriti o krivnji kolektiviteta kao zbroju individualnih krivnji, a nikako se ne radi o projiciranoj krivnji po shemi: Milošević je krivac, Milošević je Srbin, dakle su krivi i svi Srbi! Ne, nikako! Od Srba su krivi samo oni koji su krivi po sebi, a ti se na žalost (i u tome je kvaka) broje u stotinama tisuća ili čak i više od toga. Svi oni podržavaju Miloševića, podržavaju osvajačku ideju velike Srbije, podržavaju genocid na Kosovu. A ako i nisu svi stekli krivnju vlastitim činjenjem – onda su barem odgovorni jer oni stvaraju klimu koja se na kraju realizira u zločinu. Naravno, to vrijedi u povijesnom smislu i za Nijemce i njihove krivce, za Talijane i njihove krivce, za Hrvate i njihove krivce, za Japance i njihove krivce..., a to vrijedi za svaku naciju i danas. Pri tome treba imati smisla za nijanse: krivci su oni koji su nešto učinili, a odgovorni su oni (i na njima je sramota i ljaga) koji, istina, nisu ništa učinili, ali su podržavali ono što su činili drugi, a u Srbiji – takva je većina.

Glavni interes Velikog svijeta: ne za “veliku” Albaniju!

Albanski problem na Kosovu treba uvijek promatrati u kontekstu interesa *Velikog svijeta*, što je, uostalom, pravilo koje vrijedi i za sve druge važne globalne probleme. Te je interese lako nabrojiti:

- *prvo*, nije potrebna nikakva pravednost, nego su nužni tek mir i stabilnost koji se najlakše ostvaruju na račun najslabijeg. A budući da se ne radi ni o kakvoj pravednosti – kao “rješenje”, dovoljna je i pacifikacija;
- *drugo*, važno je sigurno funkcioniranje nadregionalnih prometnica, bilo za veze unutar Europe, bilo za njezino povezivanje s drugim kontinentima. Isto je tako važan i broj stanovnika kao broj potrošača. To znači da će svatko, ako SR Jugoslavija ima oko 11,5 mil. potrošača, onda posegnuti za tim tržištem;
- *treće*, bitan je interes da ne nastane nikakva velika Albanija (tj. “velika” Albanija). Da bismo razjasnili taj pojam, treba odmah na početku naglasiti da se pridjev “veliki” (velika Albanija, velika Hrvatska, velika Njemačka...) uvijek koristi na stručno neznački, ali u podmetačkom smislu izuzetno znački način, tj. ovaj pridjev podrazumijeva neko posezanje za tuđim, podrazumijeva neko osvajalaštvo za tuđim etnikumima (što inače i te kako vrijedi u slučaju velike Srbije), a nikako ne postoji spremnost da se shvati kako su tijekom povijesti Albanci neprirodno i nepravedno podijeljeni – dio je ostao u samoj Albaniji, dio u Srbiji, a dio u Makedoniji.

I dok je, s jedne strane, jasno da, primjerice, čitav francuski etnikum mora biti okupljen u istoj državi, dok to isto vrijedi i za talijanski i španjolski etnikum (a radi se o velikim narodima), dotle je, s druge strane, isto tako “jasno” da mali narodi nemaju prava na okupljeni etnikum. Dok se, s jedne strane, okupljenost etnikuma smatra nečim naravnim i potrebnim, nečim što osigurava i potvrđuje pravednost i prosperitet, dotle se, s druge strane, ako su u pitanju mali narodi koji se nisu mogli oduprijeti velikoj i nepravednoj povijesti, njihova težnja za ujedinjenjem smatra nečim retrogradnim, nečim što teži 19. a ne 21. stoljeću. Smatra se da je za male narode povijesna pravda ispunjena baš time što moraju živjeti podijeljeni u više država, dok je, primjerice, za Njemačku logično da bude ujedinjena ...

Tako Albanci ili Kurdi moraju biti podijeljeni i to se smatra adekvatnim rješenjem, a Njemačka, naravno, ima pravo na ujedinjenje, što je glatko i ostvareno! I sada valja uočiti da nitko i nikada ne govori o ujedinjenoj Njemačkoj kao nekakvoj “velikoj” (i opasnoj) Njemačkoj (to se ne bi smatralo pristojnim), nego se govori samo o Njemačkoj. Njemačka koja je survała svijet u najveću nesreću 20. st. ima pravo na ujedinjenje, a Albanci koji su bili kažnjeni od povijesti, to pravo (naravno) nemaju! Zašto? Pa zato što mali narodi nemaju jednaka prava kao oni veliki, a osim toga uvijek su mali narodi posebno “opasni”, jer remete uobičajeni red stvari odobren od velikih. Zato podmetački pojam nekakve “velike” Albanije treba odbaciti, jer ujedinjeni/utjelovljeni teritoriji/etnikumi današnjoj Albaniji čine apsolutno većinski albanski etnikum i nisu nikakvo posezanje za tuđim, niti znače stvaranje nekakve velikodržavne tvorevine na štetu nekoga drugog etnikuma, nego su izraz povijesne pravde, čime ne nastaje nikakva “velika” Albanija, nego samo Albanija. A isto vrijedi i za dijelove apsolutno većinsko-

ga hrvatskog etnikuma u BiH (i do 99%), ako bi se oni utjelovili Republici Hrvatskoj. Time također ne bi nastala nikakva “velika” Hrvatska, nego samo Hrvatska, što bi značilo ispravljanje nepravednoga povijesnog osmanlijskog naslijeđa.

Pri svemu tome valja upozoriti i na upotrebljavani (i zloupotrebljavani) termin “podjele”, tj. ako bi se Kosovo utjelovilo Albaniji, onda to nije nikakva “podjela Srbije” jer Kosovo sa 90% albanskog i muslimanskog pučanstva (prije genocida) nije istinska Srbija. Ako bi se hercegovačke općine Široki Brijeg, Grude i druge utjelovile Republici Hrvatskoj (*što ova i ne traži*), onda to ne bi bila podjela BiH, jer te općine – osim po nepravednoj povijesti – zapravo i nisu BiH: ako se, dakle, rabi u oba slučaja termin podjele, onda valja naglasiti – podijeljene su Albanija i Republika Hrvatska, a nikako ne Srbija ili BiH.

Vraćajući se na problem Kosova treba uočiti da Albanci ne traže ništa tuđe, nego da očekuju svoje. S druge strane, postavlja se pitanje, zašto ne bi Englezi i Francuzi živjeli u dvije ili tri države, zašto baš njihovi etnikumi moraju biti ujedinjeni? Što ne bi dio Talijana živio u Francuskoj, a dio u Austriji i sve bi se onda rješavalo demokratizacijom, poštovanjem prava manjina, otvorenošću granica, različitim oblicima udruživanja i sličnim tra-la-la metodama, koje, naravno, ne vrijede za velike nacije, ali bi morale vrijediti za one male kao “pravedno” rješenje.

Kriteriji za odcjepljenje/utjelovljenje

Međutim, da bi došlo do ujedinjenja etnikuma oko matične države, nužni su vrlo čvrsti, objektivni i složeni kriteriji koji opravdavaju odcjepljenje/utjelovljenje i promjenu granica, a oni su sljedeći:

1. Odgovarajući etnikum mora biti izrazitije ili osobito izrazito većinskog karaktera, što znači da se o problemu promjene pripadnosti može govoriti tek kad se ostvari etnička većina od barem 66% (dakle, odnos etničkog sastava je 2:1). Povoljnija je situacija kad se radi o udjelu od 75% (dakle je odnos 3:1); u svakom slučaju mora se raditi o različitim etnikumima (problem Tajvana predstavlja posve specifičan slučaj). I samo kad je riječ o ovakvim brojčanim odnosima opravdano je govoriti o odgovarajućim promjenama. Naravno, svemu treba dodati i nužnost da za secesiju/utjelovljenje mora postojati i većinska volja pučanstva.

2. Mora biti ostvaren granično/teritorijalni kontinuitet etnikuma s obje strane državne granice (dakle njegov odgovarajući položaj), koji je povijesno presječen granicom koja nije rezultat naravnog razvoja u samom etnikumu, nego nepravednoga povijesnog nametanja.

3. U svemu tome važna je i širina etnikumskog dodirnog prostora. U svakom slučaju ona mora biti znatna, što znači da se ne može ograničiti samo na neki uski spojni koridor.

4. Važan je i način stjecanja nekog teritorija i uspostave etničke većine, odnosno je li ona rezultat osvajalaštva i ekstremno visokoga prirodnog prirasta, ili se radi o nekoj prirodnoj i prihvatljivoj etničkoj situaciji koja je povijesno presječena granicom.

5. Važno je i vrijeme nastanka nekog etnikuma, odnosno većinskog udjela određene pučanstva u nekom prostoru. Opravdanost podjele/prisajedinjenja ocjenjuje se i po tome je li etnikum davnašnji ili je rezultat nedavnih i nenaravnih promjena.

6. Etnikum koji se izdvaja iz jedne, odnosno utjelovljuje drugoj državi ne smije dovesti u pitanje mogućnosti prometnog funkcioniranja i strateške sigurnosti one prve države. To znači da tu državu ne smije dovesti u takve probleme koji bi neminovno mogli nastati u slučaju da država izgubi teritorijalni kontinuitet, ili da on bude ugrožen svođenjem na samo jedan relativno uski koridor između ostalih dvaju dijelova države, dakle, tek je udovoljavanjem ovim kriterijima moguće govoriti o opravdanosti odcjepljenja/utjelovljenja.

Prema rješenju i “rješenju” krize

O pitanju rješenja i “rješenja” krize moglo bi se govoriti mnogo i opsežno, ali će uvodno biti dovoljne samo četiri jednostavne konstatacije:

- *Veliki svijet* ne želi nikakvu dodatnu balkanizaciju, pod čime se podrazumijeva nastanak više malih antagonističkih država na malom prostoru (ako bi ti antagonizmi ostali unutar iste države, to naravno nikoga ne smeta!);
- s time u svezi Srbija (a ne samo Jugoslavija) mora biti teritorijalno sačuvana, što znači da Albanci mogu ostvariti jedino autonomiju;
- jedino pravedno rješenje, dakle na razini povijesnog, može biti samoopredjeljenje kosovskih Albanaca, što, na žalost, u današnjim odnosima snaga ne dolazi u obzir; i, napokon,

Albanci mogu svoje pravedne ciljeve postići samo oružanom borbom, jer ne samo da im nitko ništa neće pokloniti nego će ih u svemu željeti onemogućiti, što znači da se ne može dozvoliti da OVK postane odlučujući vojni i politički čimbenik.

Iluzije

Da bi se došlo do istinskog rješenja za Kosovo, *Veliki* bi se *svijet* najprije morao riješiti nekih iluzija.

a) Iluzija je da Srbiju treba tretirati kao stožernu i najvažniju državu Balkana koja može biti jamac stabilnosti i mira u tom prostoru i koja je pozvana da se uspješno suprotstavi prodoru islama te onemogući bilo kakve separatističke težnje i na Kosovu, i u Sandžaku, i u Vojvodini, koji mogu poremetiti taj mir i stabilnost. Srbija, istina, jest najvažnija država Balkana, ali samo u prometnom i geopolitičkom smislu, što je premalo za njezino pozitivno djelovanje u tom prostoru.

b) Iluzija je da će se današnja Srbija promijeniti u smislu neke demokratizirane Srbije, da će se odnekud kao u bajci pojaviti neka drukčija, demokratska Srbija, koja će odjednom odustati od ideje velike Srbije i početi se dolično odnositi prema Albancima. Toga nema, niti u dogladno vrijeme može biti: Srbija je u svim svojim segmentima i na naj-

masovniji način (sveučilište, akademija, crkva, političke stranke, narod...) homogenizirana oko vođe i njegove politike. A oporba nije protivna politici vođe, nego činjenici da on nije uspio, jer ideja velike Srbije nije ni u Hrvatskoj, a niti u BiH ostvarena onako kako je to Srbija željela. Zato je u današnjoj Srbiji praktički sav politički narod bilo kriv, bilo odgovoran i apsolutno je promašen pristup gospođe Allbright u kojem ona tepa “dobrom” srpskom narodu, koji se, eto, razlikuje od zločestog rukovodstva – ah!

c) Iluzija je da će Srbija zauzeti tolerantan stav prema Albancima i da će provesti neku istinsku autonomiju za Albance, ako to bude samo o njoj ovisilo. Niti govora! Srbija sama neće provesti ništa i jedini je izlaz da autonomija bude nametnuta, i to uz pomoć vojne sile na tlu. Ali, niti to nije rješenje, jer strane vojne snage ne mogu na Kosovu ostati zauvijek.

d) Iluzija je da je Srbija odustala od ideje velike Srbije; ta ideja uopće nije poražena (*Veliki svijet* za to nije zainteresiran), ona je samo prigušena i odgođena i pojaviti će se ponovno u prvoj povoljnoj prilici. A prvi izraz te ideje bit će prihvaćanje da se Republika Srpska pripoji Srbiji, naravno ne sada, nego kad prilike za to dozriju.

e) Iluzija je da će u Srbiji doći do osvještavanja, pokajanja i katarze zbog svih onih teških nesreća koje je Srbija uzrokovala u regiji i da će tim putem nastati neka nova Srbija kao dostojan član međunarodne zajednice. Niti u kom slučaju: svu nesreću koju je Srbija učinila, ona smatra svojim pravom i taj se stav neće promijeniti.

f) Iluzija je da će Srbija omogućiti povratak prognanika (jer bi time pristala na većinsko albansko Kosovo, a to jednostavno nije moguće) i da će sama uspostaviti autonomiju za Albance. Uostalom, veliki dio Albanaca se neće niti htjeti vratiti pod onu istu sprsku vlast od koje je nitko ne može (ili ne želi) zaštititi.

g) Iluzija je da je između Srba i Albanaca na Kosovu nakon provedenog genocida moguć suživot.

h) Iluzija je da se bilo što može postići u Srbiji bez slamanja današnjeg režima i velikosrpske ideje. Zato taj režim treba slomiti. Ali tu se sada javlja novi problem: naime, uspostava nekoga drukčijeg režima uopće se ne nazire. Kod toga samo smanjenje srbijske vojne sile, ma koliko bilo bitno, može biti samo sredstvo, a nikako i jedini konačni cilj.

Za definitivno rješavanje iluzija i provedbu bilo kakva protusrbijanskog rješenja (a sva rješenja koja nište Srbiju kao centraliziranu državu i koja nište njezinu apsolutnu vlast nad Albancima protusrbijanska su) nužna je kopnena vojna intervencija NATO-a. Bez takve intervencije nema nikakvog rješenja. (Koje su osobine te vojne intervencije, najbolje se uočava iz priloženog crteža br. 4.)

Podjela Kosova?

Rješenje kosovskog problema koje bi bilo na razini povijesnoga, dakle na razini pravednosti, samo je jedno: samoodređenje kosovskih Albanaca. Sve ostalo su “rješenja” koja samo produžavaju problem. On se, istina, može prigušiti, ali to nije nikakvo rješenje.

Zbog ograničenog prostora spomenut ćemo samo tri moguća “rješenja”.

Prvo je tzv. jugoslavensko rješenje koje bi značilo ponovnu federalnu integraciju bivše SFRJ (uz iznimku Slovenije), a moguće i s dodatkom Albanije. Naravno, takvo je rješenje nemoguće i jasno ukazuje na svu bijedu “politološkog” mišljenja nosilaca te ideje.

Drugo bi se rješenje sastojalo u daljnjoj federalizaciji SR Jugoslavije, kojim bi Kosovo postalo nova federalna jedinica. Naravno, to ne mogu prihvatiti ni Srbija, a niti Crna Gora. Po mnogim bi aspektima ovakvo rješenje moglo odgovarati interesima Albanaca.

I kao *treće* rješenje – moguća je i podjela Kosova. Naravno, takvo rješenje ne mogu prihvatiti Albanci. Ali ovakvo se rješenje mnogima čini primjerenim i zato ga valja promotriti nešto podrobnije.

Iako Zapad još uvijek čvrsto stoji na stjalištu da nikakvih granično-teritorijalnih promjena ne može biti, ipak se takvo stajalište ne može smatrati apsolutnim. Zbog toga se može govoriti i o podjeli teritorija: jedan bi dio ostao u Srbiji (naravno, genocidno ispražnjen), a drugi bi na neki način bio vezan uz Albaniju.

O podjeli kao rješenju valja govoriti u slučaju ako ne uspiju rješenja na političkoj razini, tj. ako ne uspije neko institucionalno rješenje kojim bi autonomno Kosovo ostalo u Srbiji. Pa ako takav političko institucionalni način (neki kažu, demokratski način) nije moguć, onda preostaje samo geopolitičko rješenje koje znači podjelu teritorija, a onda svatko na svom teritoriju određuje i uređuje odnose kako želi. Geopolitičko rješenje, dakle, podrazumijeva promjene granica, ali se time niti dijeli Srbija (jer Kosovo zapravo više i nije Srbija), a niti nastaje neka “velika” Albanija, jer današnja država Albanija može s utjelovljenim Kosovom biti samo cjelovita Albanija.

Srbijanski plan podjele Kosova

U svakom slučaju, srbijanski je plan podjele Kosova najvažniji, jer je to nešto na što Srbija može pristati; naime, podjelom će Srbija steći barem dio tuđega, a to još uvijek predstavlja dobitak. Za razliku, Albanci, logično, moraju biti protiv podjele jer time gube dio svojega!

Kako bi izgledala podjela Kosova na srbijanski i albanski dio i koji su ciljevi i geopolitičke i prometne posljedice takve podjele, moguće je pratiti na priloženom geopolitičkom crtežu (br. 5.). Prije svega, uočava se da je srbijanski dio na NW nešto veći od albanskog na SE (vjerojatno u omjeru 55:45%) i koji, osim Uroševca i Gnjilana, zahvaća sva važnija gradska naselja. Daljnje su značajke sljedeće:

1. Albanski sektor na jugoistoku (3) odjeljuje se srpskim prostorom od Sandžaka (1) koji sa svojom muslimanskom (bošnjačkom) većinom također predstavlja fragilnu zonu koja može (?) dovesti u pitanje srbijanski pristup moru. Sandžak se tako kao osjetljiva zona našao u okruženju: odijeljen je u Srbiji od albanskog etnikuma, a u BiH Republikom Srpskom od Bošnjaka u Federaciji, čime se ujedno prekida “zelena” (islamska) magistrala između Turske, Albanije i BiH. Nedodirljivošću Sandžaka Srbija osigurava

pristup moru, a to je nešto za što će se Srbija boriti ognjem i mačem, kako ne bi ponovila prilike iz 19. st., što znači da se neće dozvoliti secesija Crne Gore. Nema, dakle, nikakvog raspada SR Jugoslavije. Jer, kao što *Veliki svijet* ne dozvoljava izdvajanje Kosova, isto tako neće dozvoliti niti izdvajanje Vojvodine ili Sandžaka.

2. Srbijanski teritorij izlazi na oko 2/3 dužine današnje kosovsko-albanske granice na kojem je svih pet najpogodnijih gorskih prijevoja (najniži je na 568, a najviši na 1245 m). Na taj način Srbija uklanja opasnost koja joj prijete ako bi čitav dodirni prostor između Albanije i kosovskih Albanaca bio u njihovom posjedu. Albanci na Kosovu time uvelike gube mogućnost pristupa Albaniji, koja je njihovo logističko zaleđe.

3. Albanski dio Kosova ostvaruje dodir i nastavlja se u apsolutno većinski albanski prostor na NW Makedonije, što može stimulirati Albance i na Kosovu i u Makedoniji, bilo da se ujedine (i time dovedu u pitanje državno-teritorijalnu cjelovitost Makedonije), bilo da teže ujedinjenju s Albanijom, što također ugrožava Makedoniju. Srbijanski je prijedlog, dakle, vrlo lukav: treba omogućiti dodir Albanaca iz dviju država, što stimulira njihovo zajedništvo, a time predstavlja i potencijalni problem za drugu državu (Makedoniju). Albanski dio Kosova (oko 4899 km²), tj. 45% ukupne površine Kosova od 10887 km², očito je premalen za samostalnu opstojnost te se stoga, najvjerojatnije, mora ujediniti s Albanijom, a u tome može povući i dio makedonskih Albanaca i dio makedonskog državnog teritorija.

4. U slučaju da se samo albanski dio Kosova (dakle, bez makedonskog sjeverozapada koji ostaje u teritorijalno cjelovitoj Makedoniji) u konačnici utjelovi Albaniji, onda će oblik te države biti takav da prema sjeveroistoku ima jedan izrazito istureni i relativno uski prostor dužine oko 115 km, koji je na najužem mjestu širok jedva oko 15 km! A taj se istureni prostor nalazi u gotovo posvemašnjem okruženju: sa strane Srbije ono je i etničko i državno, sa strane Makedonije samo državno, ali time ništa manje značajno, budući da Makedonija zbog kontinuiranosti albanskog etnikuma s obje strane granice mora inzistirati na čvrstoj kontroli i diobenoj ulozi toga graničnog prostora.

5. Za Albance je poseban problem što je mogućnost povezanosti njihova kosovskog prostora s Albanijom u prometnom smislu vrlo sužena, i to na oko svega 35 km zračne crte, od čega je promet sveden samo na jednu (istina nizinsku) cestu, i to od Prizrena prema križištu Kukës u Albaniji. Ali u situaciji u kojoj bi Prizren, očito, mogao pripasti srbijanskom dijelu Kosova, i ta povezanost uvelike dolazi u pitanje.

6. Teritorij općina Bujanovac i Preševo (nalaze se izvan područja nekadašnje SAP Kosova), ne ulaze niti u jednu kombinaciju podjele albanskog etnikuma, nego ostaju u Srbiji, jer tuda prolaze glavne prometnice između srednje Europe-Beograda i Soluna, zbog čega to mora ostati nepovredivi srbijanski teritorij.

7. Za Srbiju je povoljno što joj, osim Uroševca i Gnjilana, ostaju u posjedu sva važnija gradska naselja, u tome sigurno i Priština, a najvjerojatnije i Prizren.

8. Neke nove prometne značajke za Srbiju su, istina, nepovoljne, jer se više ne ostvaruje veza zapadnog Pomoravlja (a time i dijela BiH) sa Solunom preko Kosova i Skoplja, ali je taj nedostatak zanemariv, budući da Srbija i dalje vlada moravskom udolinom koja se nastavlja na vardarsku prometnicu za Solun.

9. Međutim, za Srbiju je povoljno da joj pripadaju glavne prometnice unutar Kosova između istočnog i zapadnog dijela “njezina” Kosova, a time i željeznička pruga s glavnim kosovskim željezničkim križištem (Klina).

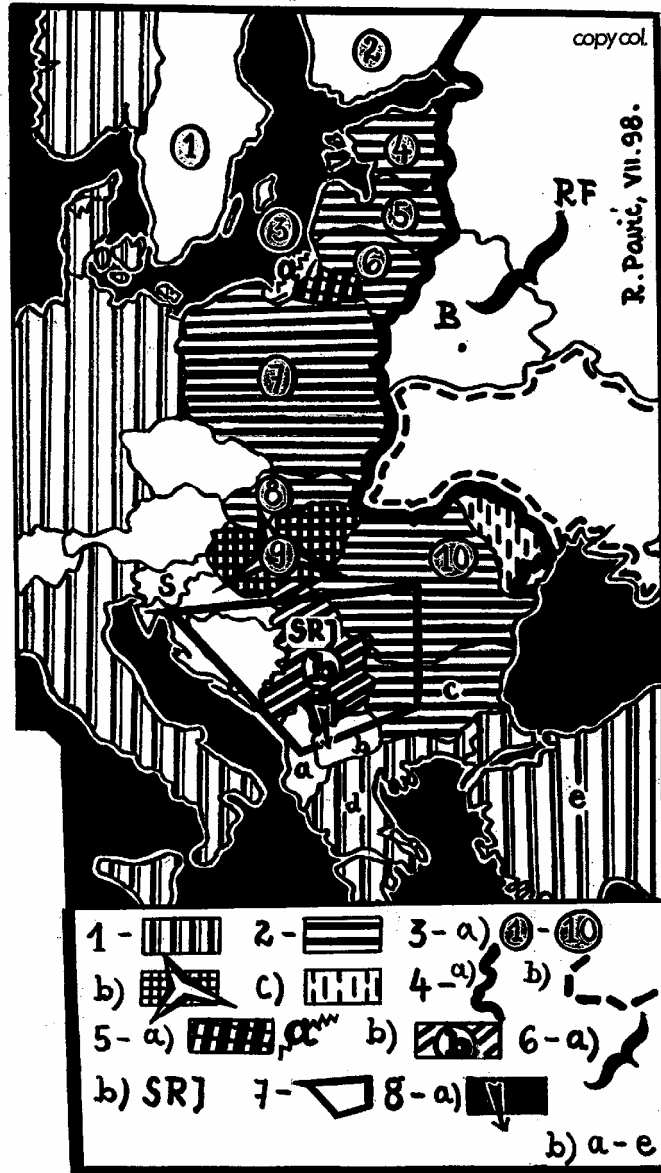
10. Poseban je problem za Srbiju činjenica da joj po predloženoj podjeli ne bi pripao prostor Gnjilana, jer se on nastavlja na također etnički većinsko albansko gornje Pomoravlje (6), što znači da bi Srbiji odgovaralo postojanje vlastitog etničkog klina koji bi od Kosova odjeljivao albanski etnikum u gornjem Pomoravlju.

Valja dakle istaknuti i naglasiti: moguća podjela Kosova već znači promjenu državnih granica, što navodi na načelni zaključak: nedodirljivost granica nije nikakvo pozitivno načelo i počelo, ako su granice nepravedne. A inzistiranje na nepravednim granicama ne može biti nikakvim zalogom dobra. Zato oni koji se tako ustrajno drže principa o nepromjenljivosti granica moraju biti svjesni da postoje razlike između pravednih i onih nepravednih granica, i da su oni često na strani nepravde. I to nam hoće prodati kao čimbenik mira i stabilnosti!

Zaključak

Napokon, treba zaključiti, i to samo s jednom jedinom konstatacijom, s nevjericom: postavlja se, naime, pitanje, mogu li oni iz *Velikog svijeta*, koji su izravno previdjeli (jer su to htjeli, ili su glupi pa nisu ništa shvatili) i koji su dozvolili (jer su to htjeli) počinjene zločine protiv Hrvata i Bošnjaka, mogu li oni zaista biti nosioci povijesne pravde i je li im ona doista u interesu? Ili će se sve po svoj prilici zagubiti u velikoj globalnoj igri u kojoj će za kosovske Albance biti sve manje mjesta. Albanski odgovor na tu situaciju može biti samo jedan: to je oružana borba u kojoj OVK postaje odlučujući vojni i politički čimbenik. Jer, ovakva se pitanja rješavaju samo na razini odnosa snaga, poklonjenoj pravednosti tu nema mjesta: poklonjena je pravednost nepoznata kategorija u međunarodnim odnosima!

Crtež 1. Potencijalna i dijelom ostvarena istočna zona NATO-a s izrazitim neredom na spojnici srednjoeuropskog i jugoistočnog krila NATO-a: Položaj geostrateškog četverokuta i SR Jugoslavije

1. Stare članice NATO-a (do 1999. godine)

2. Članice novog NATO-a u slučaju idealnog širenja te organizacije na geostrateškim osnovama

Uključen mora biti i Baltik (Estonija, Letonija i Litva), zatim Slovačka, Rumunjska i Bugarska. Time se ostvaruje dominacija na Baltiku, zona prema istoku postaje kontinuirana, ostvarena je spojnica s jugoistočnim krilom NATO-a (Grčka, Turska). Budući da glavno geostrateško težište postaje ta zona – Češka, Austrija, Slovenija i Hrvatska nisu nužne kao članice NATO-a

3.a) 1-10. Zbog praktički neutralnog statusa Švedske i Finske te dominacije NATO flote u Baltičkom moru, NATO nije nužno proširiti do arktičkog bazena (područje od 1 do 10 predstavlja posve sigurni i stabilni prostor), a dalje prema jugu nastavlja se onaj dio potencijalnog NATO-a i pronatovskih država, koji može biti uključen u značajne regionalne probleme

b) Mađarska kao apsolutno najvažniji član NATO-a u srednjoj Europi, budući da predstavlja spojnicu između Baltičkog, Jadranskog i Crnog mora, što je nastavak uloge nekadašnje geostrateške lepeze vojnih operacijskih pravaca

c) Iako bi i Moldavija mogla (?) činiti dio natovske barijere prema Istoku, ona je zbog svojih malih relevantnih potencijala i prednosti susjedne Rumunjske nepotrebna kao članica NATO-a

4.a) Granica Istoka

b) Granica Ukrajine, koja se država najviše otima Istoku

5.a) Ruska Kalinjingradska oblast potencijalno se nalazi u natovskom okruženju (osim s mora, ali i to samo djelomično) zbog čega je danas za Rusku Federaciju više geostrateški teret, nego što može predstavljati neku prednost

b) SR Jugoslavija je locirana iza isturene potencijalne natovske barijere, pa iako je ruski saveznik i štitićenik, ne predstavlja geostratešku opasnost za Zapad, jer se nalazi u natovskom i pronatovskom okruženju, u čemu joj ne pomaže niti pristup moru

6.a) (B i RF) – Nastojanja oko što potpunije svakovrsne povezanosti na osovini Bjelorusija – Ruska Federacija

b) (SRJ) – Neki se krugovi u SRJ također nastoje što više približiti toj osovini (1998./99.)

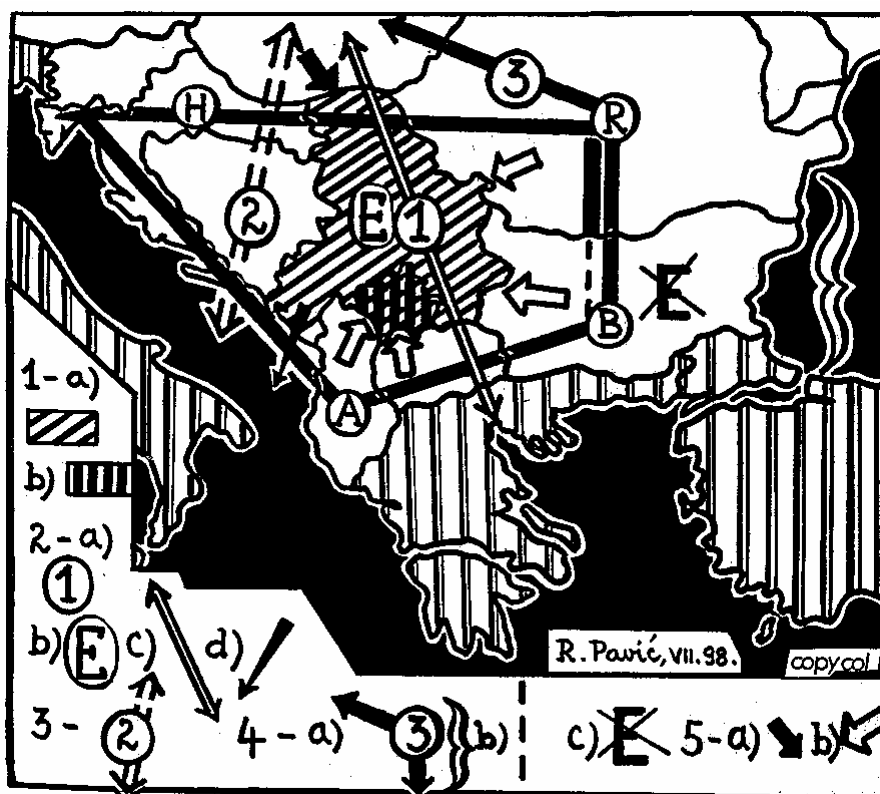
7. Zato je *geostrateški četverokut* (Hrvatska-Rumunjska-Albanija-Bugarska) od ključne važnosti za odnose snaga i vrijednost natovske barijere na spojnici između srednjoeuropskog i sredozemnog sektora NATO-a. Važno je naglasiti da su sve države geostrateškog četverokuta prozapadnjački orijentirane. SRJ je tako posve izolirano područje, dok geostratešku vrijednost nema niti BiH. Za vezu između Italije i Mađarske nije nužna Slovenija (S), jer tu ulogu bolje može ispuniti Hrvatska

8.a) Iako se Kosovo kao područje krize nalazi izolirano prozapadnjačkim državama, ipak postoji (posve neopravdana) bojazan prelijevanja krize najprije na Makedoniju, a onda

b) i na širi prostor, što, međutim, nije baš realno (a – Albanija, b – Makedonija, c – Bugarska, d – Grčka, e – Turska)

Crtež 2. Geostrateški četverokut i položaj SR Jugoslavije u prostoru središnje južne Europe (Južna je Europa locirana između Pirinejskog poluotoka i Kaspijskog jezera, a u njezinom središtu nalaze se Balkan i dijelovi srednje Europe i Sredozemlja)

1.a) SR Jugoslavija i

b) Kosovo u okviru središnjeg južноеuropskog geopolitičkog i geostrateškog četverokuta koji ima ključno značenje u ovom dijelu Europe (H – Hrvatska, R – Rumunjska, A – Albanija, B – Bugarska)

2.a) (1) U razdoblju dok Rumunjska i Bugarska nisu bile u kombinaciji da postanu članice NATO-a, SR Jugoslavija je za Zapad imala izuzetno značenje zbog

b) isturenosti prema Istoku (E)

c) spoja Mađarske i Grčke, i

d) pristupa moru, koji bi se negirao Istoku

3. (2) Zbog mogućnosti da SR Jugoslavija počne trgovati sa Zapadom i Istokom vrijednošću svoga geostrateškog položaja, veće značenje dobivaju Mađarska, Hrvatska i Federacija BiH

4.a) (3) Najnovijim razvojem događaja i perspektivom širenja NATO-a, i Hrvatska i Federacija BiH i SR Jugoslavija gube na svom geostrateškom značenju, budući da pristup NATO-u Mađarske, a zatim i Rumunjske i eventualno Bugarske, stvara novu isturenu zonu prema Istoku uz povezanost srednjoeuropskog i južnog krila NATO-a i morem i kopnom

b) I Bugarska izražava želju da uže u NATO

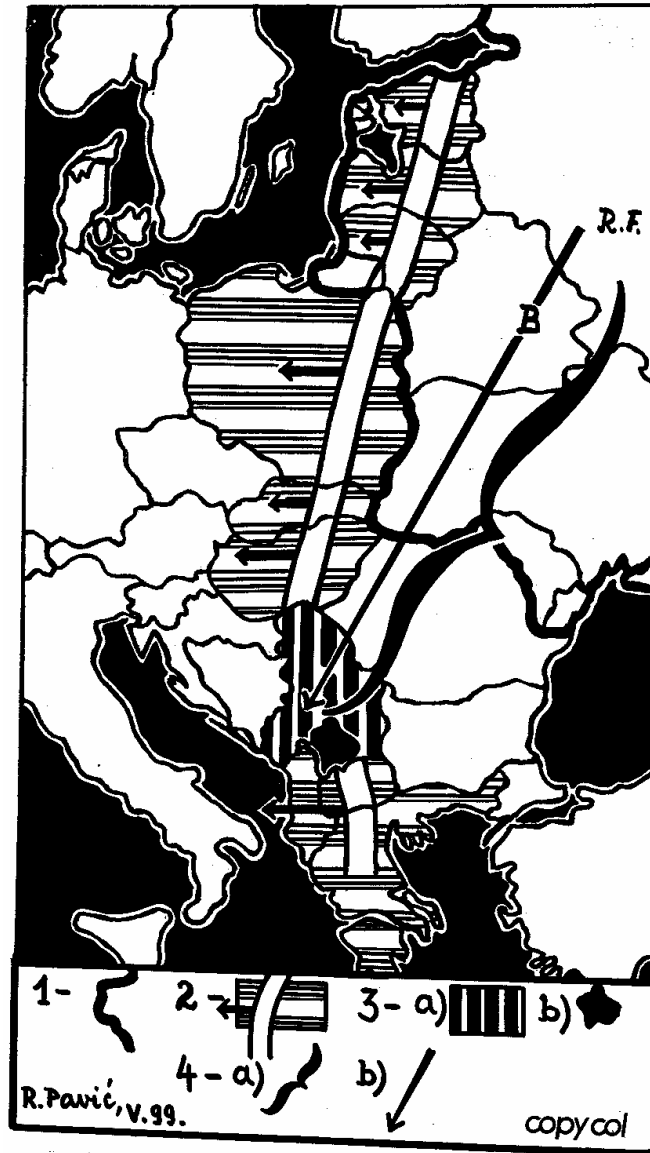
c) Ako to za sada i nije u izgledu, očito je da Bugarska više neće postati Istok

5. Ovakvim razvitkom događaja SR Jugoslavija uvelike dolazi u izravno

a) natovsko, ili

b) pronatovsko okruženje; unatoč našem htijenju, tu se još ne može ubrojiti i Hrvatsku

Crtež 3. Geopolitički položaj i funkcije Srbije u zapadnjačkoj i prozapadnjačkoj zoni između Baltika i Sredozemlja

1. Tzv. crvena linija na kojoj inzistira Ruska Federacija i koju ne bi smio prijeći NATO u svom širenju na istok i prema Istoku

2. Okosnica država između Finskog zaljeva te Jonskog i Egejskog mora koje se nastoje što više povezati sa Zapadom i koje danas predstavljaju diobenu zonu prema Istoku. Osim orijentacije prema Zapadu, ova bi zona morala biti prostor reda, mira i stabilnosti

3.a Po svom bi geopolitičkom položaju u toj zoni i Srbija morala imati zaista bitnu ulogu

b Međutim, kosovski problem u okviru srbijanske politike velike Srbije i genocida diskvalificira Srbiju i definiše je kao prostor nereda

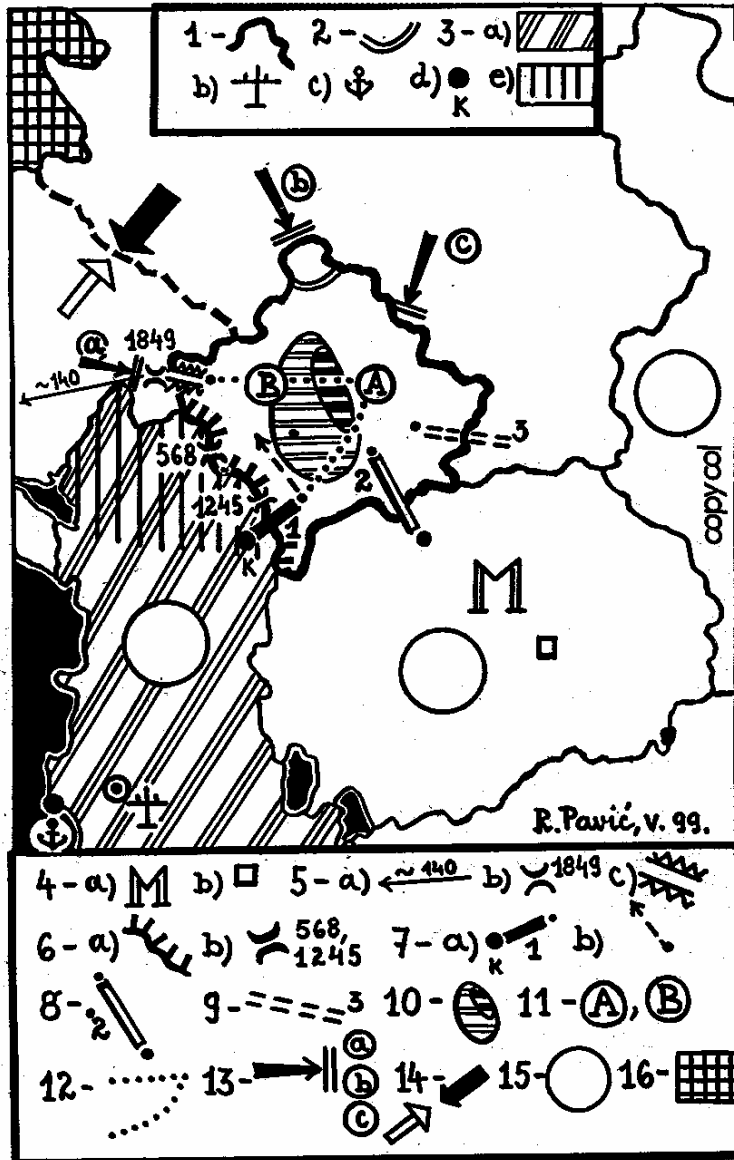
4.a) Osim toga, Srbija traženjem savezništva i čak formalnog ulaska u savez Ruske Federacije i Bjelorusije posve odudara od željene zapadnjačke politike u diobenoj zoni

b) Isto tako, Srbija omogućava Ruskoj Federaciji politički prodor na Balkan, a time i u najšire međunarodne odnose

RF = Ruska Federacija

B = Bjelorusija

Crtež 4. Temeljni kosovski ratni zemljovid: Moguća geostrategija natovske kopnene intervencije

1. Granica nekadašnje SAP Kosovo koja se i danas smatra granicom Kosova kao geografske regije, iako je albanski etnikum u Srbiji širi od te granice, naročito u općinama Bujanovac i Preševo u najgornjem Pomoravlju

2. Iz regije Kosova treba isključiti općinu Leposavić, jer je ona na rubnom položaju i ima apsolutnu većinu srpskog pučanstva

3.a) Albanija kao moguća glavna ofenzivna baza NATO-a u kopненоj intervenciji prema Kosovu

b) Zrakoplovna luka u Tirani i

c) luka Drač – praktički su jedine točke na koje se može oslanjati NATO u logističkom smislu

d) Kukës u sjevernoj Albaniji kao neposredna operativna baza za kopnenu humanitarnu ili vojnu intervenciju na Kosovu. Iako ima donekle povoljan ofenzivni položaj u odnosu prema Prizrenu (nizinska cesta na visini od oko 350 m), Kukës je nešto malo bolje povezan sa Skadrom, a izravno s Tiranom – uglavnom nikako.

e) Područje pravne nesigurnosti u sjevernoj Albaniji koje nije pod posvemašnjom kontrolom vlade u Tirani, što otežava humanitarne akcije

4.a) (M) Makedonija koja ne pristaje (kraj travnja 1999.) da bude natovska vojna baza u kopненоj intervenciji NATO-a

b) vojno uporište Krivolak u dolini Vardara za koje se pretpostavlja da bi u dugoročnom smislu moglo postati važna natovska/američka vojna baza

5.a) U eventualnoj kopненоj intervenciji protiv Srbije na Kosovu ne dolazi u obzir prodor preko Crne Gore zbog relativno velikih udaljenosti (~ 140 km do Debelog brijega), zatim

b) visokih prijevoja (1849 i drugi) i

c) Rugovske klisure koja se može lako zapriječiti

6.a) Za kopnenu intervenciju na Kosovu NATO najprije mora ovladati čitavom dužinom albansko-kosovske granice (oko 86 km zračne linije)

b) Na tom pročelju postoji pet prijevoja: najniži je Morina (568 m), a najviši onaj između masiva Paštrika i Kunore na 1245 m. Od tih pet prijevoja samo preko Morine vodi nekakva "cesta"

7.a) (1) – Glavni vojno-operacijski cestovni pravac iz Albanije na Kosovo vodi od Kukës za Prizren. Međutim, na visini od oko 400 m prolaz je širok svega oko 1,5 km, što je strateški izuzetno nepovoljno

b) Ovladavanje Prizrenom otvara NATO-u čitav prostor Metohije

8. (2) – Drugi važni ofenzivni pravac vodi iz Skoplja prema Uroševcu i Prištini, što znači ovladavanje Kosova u užem smislu. Međutim, i taj pravac ima strateški nedostatak male širine (još i manje nego u slučaju cestovne veze Kukës-Prizren)

9. (3) – Treća je mogućnost pristupa iz prostora Južne Morave za Gnjilane i Prištinu. Ovdje, istina, nema nikakvih prijevoja i klanaca dramatičnih visina ili uzine, ali je prometna mreža vrlo nerazvijena

10. Središnja reljefna jezgra Kosova s prostorom Drenice kao tradicionalnom albanskom pobunjeničkom jezgrom i uporištem

11. Uspješnost kopnene vojne intervencije bitno ovisi i o formiranju zrakoplovnih desantnih uporišta – jedno se mora uspostaviti u zrakoplovnoj luci kod Prištine (A), a drugo kod Kline (B) u Metohiji, gdje su glavna cestovna i željeznička križišta čitavog Kosova

12. Za ovladavanje Kosovom naročito je nužno uspostaviti poprečne veze Priština-Peć i Priština-Prizren

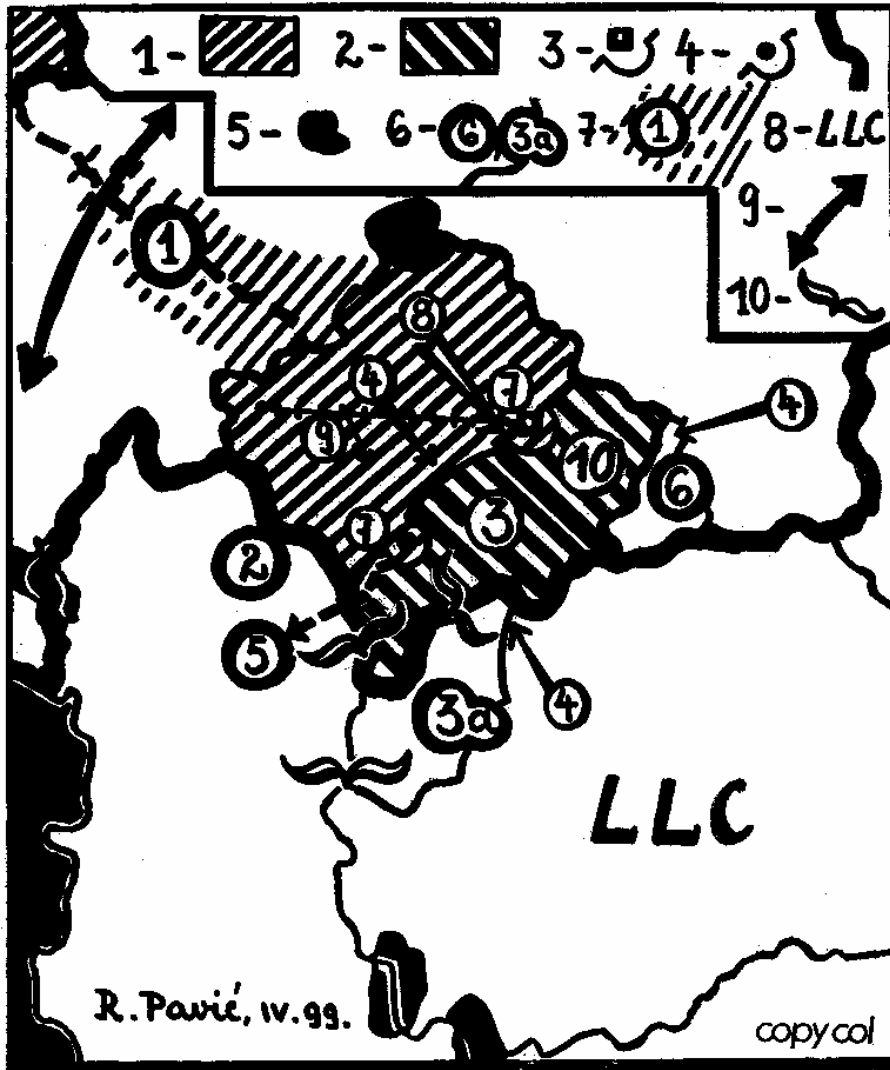
13. Za uspješnost kopnene vojne intervencije treba spriječiti mogući srbijanski prodor iz pravca Čakora (a), dakle zapadnije od Peći, zatim iz doline Ibra (b) i iz pravca Niša (c)

14. Danas vrlo izražen politički sukob Srbije i Crne Gore očito slabi otpornu snagu Srbije u današnjem ratu, ali za sada bez vidljivih posljedica

15. Države koje čine geostrateško okruženje oko Srbije (treba na crtežu ubrojiti i Rumunjsku)

16. Područje Republike Srpske koja jedina prekida okruženje na svim granicama SR Jugoslavije, ali je i ta osobina od manje važnosti zbog prisutnosti SFOR-a u BiH

Crtež 5. Lukavost srbijanskog prijedloga podjele Kosova

1. Srbijanski sektor
2. Albanski sektor
3. Granično locirana srbijanska Priština koja oko samog grada mora imati i jednu prigradsku zonu
4. Poseban problem u razgraničenju mora predstavljati i Prizren kao veza sjeverne Albanije, Uroševca i Gnjilana koji su središta ostalog albanskog prostora, isturenog prema sjeveroistoku
5. U bilo kakvim graničnim promjenama u obzir ne može doći općina Leposavić koja ima apsolutnu većinu Srba i koja zapravo nije pravi dio Kosova
6. Dio apsolutnog većinskog albanskog etnikuma izvan granica nekadašnjeg SAP Kosova
7. Prostor Sandžaka koji je kao dio islamske (“zelene”) magistrale srbijanskim teritorijem Kosova izoliran od islama u BiH i od albansko-islamskog područja na jugu i jugoistoku
8. Bilo kakvim promjenama granica Makedonija ostaje kontinentski zatvorena zemlja, izolirana od mora (LLO – Land Locked Countries)
9. U daljnjem političkom razvitku puka je fantazija da bi se Crna Gora mogla odijeliti od Srbije, što ova neće dozvoliti, budući da Crna Gora predstavlja srbijanski pristup moru. Naravno, pokušaj odcjepljenja je moguć, ali će to Srbija sprječavati ognjem i mačem
10. Mogućnost državnog povezivanja etnikuma u slučaju diobe Kosova

Radovan Pavić

*THE KOSOVO CRISIS IN THE OVERALL POLITICAL AND
GEOPOLITICAL ENVIRONMENT*

Summary

The author describes the political and geopolitical genesis of the Kosovo crisis and offers a polemically intoned criticism of the great powers regarding their policies on the entire territory of the former Yugoslavia, and particularly on Kosovo.

The author advocates the continuation of the military struggle of the Kosovo Albanians until they have achieved their total political independence.